

Оксана Джус

Івано-Франківськ (Україна)

**МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ І ФУНКЦІОНУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
ЯК ПЕРШОГО НАУКОВОГО ЗАКЛАДУ
УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ**

Сучасні державотворчі процеси і виклики, пов'язані з ними, спонукають до вивчення та переосмислення досвіду поколінь наших співвітчизників, які з різних причини змушені були залишити рідну землю. У цьому контексті видається актуальним функціонування соціологічних студій українського зарубіжжя та їх найвідоміших представників, адже дослідження процесів інституціоналізації української соціології та суміжних з нею наук, зокрема соціальної педагогіки, в міжвоєнний період, які відбувалися в умовах браку політичної і наукової легітимностей, відсутності чи нестачі фінансування, становить значну наукову цінність.

Зауважимо, що до питання, винесеного у заголовок публікації, зверталася І. Матяш, яка здійснила періодизацію роботи Українського соціологічного інституту (УСІ), виокремивши женевський, празький та віденський етапи у роботі цієї установи, проаналізувала основні форми діяльності УСІ в кожному з періодів і зосередила увагу на науковій складовій діяльності М.Грушевського. Д. Судин наголосив на поєднанні наукової праці українського вченого з громадсько-політичною, що дає змогу досягнути логіку дій М.Грушевського за кордоном, оскільки першочерговими завданнями УСІ були, на його думку, політичні, а вся наукова діяльність задумувалася як основа для переведення політичної на якісно новий рівень.

Наукова робота УСІ на початках своєї діяльності передбачала відстежування результатів світових соціологічних досліджень

та налагодження контактів з провідними європейськими науковцями. Разом з тим, у наступні періоди функціонування УСІ, до співпраці з яким М. Грушевський долучив В. Липинського, В. Старосольського та ін., головною метою діяльності Інституту стали об'єднання українського суспільства, поширення інформації про соціальне життя українців серед європейської спільноти. Тобто, окрім наукової, УСІ переслідував і культурно-просвітницьку ціль. Упродовж 1921–1922 рр. співробітники Українського соціологічного інституту займалися переважно видавничою (було видано 13 книг, присвячених різним аспектам минулого й сучасного життя України) та лекторською діяльністю: для українців-емігрантів були організовані безкоштовні курси із суспільних наук, на яких розглядалися питання соціології, політології, історії тощо. Однак, варто визнати, що як науковий заклад віденський Інститут існував номінально, і то лише до 1924 р., коли М. Грушевський повернувся в УРСР.

Справу М. Грушевського продовжив М. Шаповал, мотивуючи появу у Празі Українського інституту громадознавства (УІГ, згодом – УСІ, в рамках якого функціонував Український робітничий університет як предтеча дистанційної освіти українського зарубіжжя). Відтак, метою діяльності УІГ визначалося «утворення науки соціології на укр[аїнському] ґрунті, підготовки сил, вивчення України і проблем світової політики, економіки, права, культури...».

Отож, М. Грушевський та його послідовники переслідували стратегічну мету: формування соціальної активної, громадянської і політично соціалізованої особистості як неодмінної умови становлення майбутньої незалежної України, а їх досвід у цій сфері є актуальним і в наш час.

Список основних джерел та літератури:

1. З праці Українського Соціологічного Інституту в Празі // Трудова Україна. – 1932. – Ч. 1.

2. Матяш І. Український соціологічний інститут М.С. Грушевського: основні напрями та етапи діяльності / І. Матяш // Український історик. – 2000. – Ч. 4.

---

3. Судин Д.Ю. Женеvський період діяльності Українського соціологічного інституту (серпень 1919 – березень 1920 рр.) / Д.Ю. Судин // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – Вип. 6. – 2012.

4. Трощинський В. Український соціологічний інститут у Празі: організація і наукова праця (1924–1932 рр.) / В. Трощинський // Українська діаспора. – 1992. – Ч. 2.